

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

גמ' (6) לקמן י: ג
שמוע' (7) (3) קדושין
סא. (2) גמ' ד.
רש"י (3) ס"א קב"ה
שמוע' (4)

הגהות הב"ה
(6) רש"י ד"ה דתנן וכו'
דכתיב ויאמר משה אליהם
למ' ועבדו:
(3) ד"ה אימא סיפא וכו'
דקמ"ה משה ר' מאיר הוא
ומדסיפא:
(2) ד"ה עד שידור וכו'
לגבי מונח אבל האומר
כ"ל והד"ה:
(7) ד"ה ומרי תנאי וכו'
אל"כ ידור בדבר הקרב:

גליון הש"ס
ר"פ ד"ה דתנן ר' מאיר
כ"י דבסוטה ועדות לית
ליה. נראה לעי"ד ל"ל
דכטוטה לית ליה: שם
ד"ה אלא רבי יהודה.
גבי מוציא את אשתו
משום נדר. ל"ל משום
אייבנות:

הגהות
מהר"ב רנשבורג

א בתרין ד"ה סבורה
במשקנא נמי קאי
ורבנן ד"ה ב"ב דף ב.
סבורה מלי מתחלה גורלו וכו'
חולין ד"ה סבורה וכו' מאי
הה"ל דכ"ה והר"ן
וה"ל כ"ה ש. וכה ל"ל
ד"ה: [ב] שם ד"ה לית
ליה וכו'. ע"ש שהעלה
דמדי' ה"ל איסור שיש בו
ממון וכו' ה"ל ה"ל
שחוקק לטון יש דבריהם
ע"ש. ע"ש ל"ל דמרי נמי
איסור שיש בו ממון שאוסר
ה"ן עליו דל"ה מאי פריך
לע"ד ר' ע"ש מתייבנה
מלטי מנדרים הא איסור לא
ליפיק ממסור שיש בו ממון
ונדרים יש בו ממון אפי"כ
ל"ל דמדינה: ויש ל"ל כזה
ל"ע רב דלפ"ו קושיא
ה"ק: כמדות דף טו ע"ב
ד"ה ממנה מאיסורא וכו'
נמ"ע דל"ף קדושין
מנדרים דהו"ל איסור מאיסור
ומה שחולקו ה"ל דקדושין
הו"ל איסור עם ממון קשה הא
מדי' נמי הו"ל איסור עם
ממון מ"ש ה"ל קושיא
ו"ל ו"ש ד"ה: (ס"ה)

הגהות
ר"ן ד"ה אלא רבי

יהודה. גבי מוציא את אשתו
משום אייבנות.
כ"י דל"ל ע"ש: (ס"ה)

גמ' לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. כגון צמתינות דמכלל
דאמר לא לחולין שמעתי מינה הא קרבן הו"ל והכי אסור ור' מאיר
קבר דלא הו"ל אסור אל"כ אמר בפירושו לא חולין ליהוי אלא
קרבן דלא משמע ליה מכלל לא חולין אתה שומע קרבן: דתנן.

במסכת קידושין צפרק האומר ר'
מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי
בני גד ובני ראובן אינו תנאי דכתיב
ויאמר (6) אליהם משה אם יעבדו
בני גד ובני ראובן אתכם וגו' ואם
לא יעבדו וגו' לא נכתוב אם יעבדו
דלא לריך למיכתב אלא אם לא יעבדו
דמשמע אם לא יעבדו ונאחזו
בזוככם הא אם יעבדו ונתתם להם
וגו' אלא להכי אילטרין למיכתב
שומע הן ומתניתין קתני אסור
דמכלל לא לחולין שמעתי קרבן:
אלא. מתניתין רבי יהודה ה"ל
דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן
דלית ליה תנאי כפול: אימא סיפא
רבי יהודה אומר אף האומר ירושלים
לא אומר בלום. דפליג אתנא דלעיל מיניה דהיינו ר' מאיר דקמ"ה
משנה (3) ה"ל ומדסיפא ר' יהודה רישא לאו רבי יהודה דל"כ הו"ל
רישא וסיפא רבי יהודה ומליעתא רבי מאיר: שרי יהודה אומר האומר
ירושלים ב"ו. דבשינן שיאמר כירושלים כלומר (7) מורים כירושלים: עד
שידור בדבר הקרב בירושלים. כגון קרבנות ומנחות שקריבין לגבי
מוצאת: (4) האומר כירושלים לא אומר בלום. דלא מיקדשא ירושלים:
ותרי תנאי אליבא דרבי יהודה. דתנא דמתניתין קבר האומר
ירושלים לא אומר כלום הא כירושלים אסור כירושלים מיקדשא
ותנא דברייתא קבר האומר כירושלים לא אומר כלום דקסבר ר' יהודה
לא נתקדשה ירושלים אל"כ (7) האומר דקבר כירושלים:
בין

שאיין כן צפוגל ויתר דכיון ששמן על סם אסור הרי הוא כלאומר כפוגל כעומר ואם תקשה עלי והתנן באידך צפוגל האומר עולה
מנחה וכו' ואפילו הכי תנן בה ר' יהודה מתיר וטעמא דכולהו דלא אמרינהו בכ"ף ואמאי והא הני שמן מורה איסור ומאי שגא מפגול
ועתה לאו קושיא ה"ל שאלו אפי"כ שמן מורה איסור מ"מ אין שמן על סם איסורן שהאומר בהמה זו עולה או טהור אינו מתכוין
בשם זה לאיסורא אלא שפריך לעשות ממנה דיני עולה או טהור או שלמים מה שאין כן צפוגל ועומר ששמן עליהם משום
אסור בלבד ולפיכך כל שאמר פגול או ויתר עליו ככר זה דבריו מוכיחין שלאסור הוא מתכוין וכפוגל וכעומר קאמר ומש"ה מתקשר בלא
כ"ף אפילו לר' יהודה אי נמי טעמיה דר' יהודה דבצי"כ כ"ף משום דבלא כ"ף קבירא ליה דמי אימרא קאמר וכן בשאר"ה ומש"ה צטמא
פגול ויתר דלא שייך חי טמא לא בעיה כ"ף והכי מוכח ה"ל פרושא בגמרא דמינא מודים חכמים לר' יהודה שאומר הא קרבן וכו'
כלומר אפי"כ דפליגי עליה צאומר קרבן גרידא דלא חי קרבן קאמר צאומר הא קרבן מודו ליה כן נראה צעני פירוש משמתי ור"ה
לראשונים ו"ל שעמעמו בה הרבה ולא העלו דבר מחזור לפי דעתי: באימרא. כשה של קרבן דקמ"ה נדרים להחמיר ועוד דמשמע דכשה
הידוע קאמר: בדיריים. בקרבנות שדיריים: בעציים. כשי גזירי עליהם עורן על גבי מערכה דכתיב ועבר עליה הכהן עליהם:
באשיים. כשהבנות של אש שעל המזבח: כירושלים. בקרבנות שירושלים: האומר ירושלים לא אומר בלום. משום דלא אומר כירושלים:
גמ' (א) סבורה. הא סבורה במסקנא נמי קאי ודכתיב בריש צבא צמרא (77 ג.): [ב] לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. דהוא צעני תנאי
כפול וכדיליף מתנאי בני גד ובני ראובן דכתיב אם יעבדו ואם לא יעבדו: דתנן ר"מ אימרא. צפרק האומר בקידושין ואפי"כ
לאמרינן בשבועת העדות (שמוע' 7) דכי לית ליה לר"מ מכלל לאו הן צמנונא צאיסורא לית ליה הא אסיקנא התם דכטוטה ועדות
לית ליה משום דהו"ל אסורא דלית ליה ממנונא ונדריים נמי ממנונא לית צבו דהיינו תפלא דמתקשר עליה: אלא רבי יהודה. דאמר
צפרק השולת (נתיבין דף טו.). צצני מוציא את אשמו משום נדר דלא צעני תנאי כפול אלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן ואפי"כ דר'
תנינא פליג עליה דר"מ צצנאי כפול צפרק האומר (קדושין סא.) אפי"כ צעני לאוקמא למתני' כר' יהודה משום דליירי בה ואפי"כ דלאטריך
לדחוקי ולמימר תרי תנאי אליבא דרבי יהודה ולא צעני לאוקמא כרבי תנינא שלא נזכר בה כלל: מדסיפא ר' יהודה הו"ל רישא לאו ר'
יהודה. דמדקמני סיפא ר' יהודה אומר מכלל דעד השתא לאו ר' יהודה צלמוד קמני: בולח ר' יהודה הוא וכו'. שר' יהודה אומר האומר
ירושלים לא אומר כלום כיון שלא הזכיר כ"ף דמיון וה"ה לאימרא דיריים ועלים אלא דנקט ירושלים משום דקמין ליה אצל צפוגל ויתר
וטמא מודה בה ר' יהודה דלא צעני כ"ף וכמו שפרשתי במשמתי ומש"ה תנא ליה מכלל לאו אתה שומע הן וכו'. תרי תנאי אליבא דר' יהודה. תנא דמתני' קבר
דלר' יהודה דעתו על דבר הקרבן כירושלים וכו' אמר כירושלים מתקשר ותנא צבא קבר דעתו על עליהם ואזכיר ועד שידור בדבר הקרבן לא מתקשר
תניא

מיתקשר אפילו הכי כיון דליכא למימר הכי וליכא למימר הכי חולין
למומרא דקיימא לן קמ"ה נדרים להחמיר: שדור תמא פגול נותר
אסור. כן ה"ל הגרסא בנזקאחות וקשה צעני מאי איכא בין טהור
לדכי דכיון דתנא דלכי צלמ"ד מכלל דבלא למ"ד לא מיתקשר וכיון
שכן כי אמר טהור בלא למ"ד למה
יאמר והלא דכי תרגומו של טהור הוא
ומלמתי להרמב"ם ז"ל צפ"ה מהלכות
נדרים (ה' יח) שכתב טהור צלמ"ד וטמא
פגול ויתר בלא למ"ד וכן נראה לי
עיקר וחי גרסינן הכי במתני' לטהור
צלמ"ד ניתא וחי לא גרסינן ליה
נראה לי משום דתנא למ"ד דכדי לא
חש למתני' צטמא דמילתא פשיטא
היא דלכי וטהור שו' להדי דעד
ענינא הוא. ותנא צמתי' תלת דיני
תני דכל היכא שהוא מוכיר שם
שמעמעותו להיתר לריך שזוכר
במתלתו למ"ד צפתא ומתקשר דמכלל
לאו אתה שומע הן והיינו חולין כשר
דכי טהור וכל היכא שזוכר שם
שהוא מורה איסור ושייך צקדקים

כגון טמא פגול ויתר ובהני לא שייכא למ"ד פתוחה בתחלתן דלדבריה
אי אמר לכו צלמ"ד איכא למימר דלהיתר קמכוין ובהני נמי אפי"כ
דלא אמר צבו כ"ף דמיון מתקרי אפילו לר"י דהא צגנו' מוקמינן
למתני' כרבי יהודה כולה ואפי"כ הכי צעני אסור בלא כ"ף שכיון
ששמו מורה אסור בלא כ"ף נמי מתקשר לכולי עלמא אפי"כ דמיון
למימר דכי אמר טמא אחרומה קמכוין דשייך בה נמי טומאה
ועתה דחרומה נמי הו"ל לה דבר האסור וכו' מתפסם בה לא תסתך
כדאמרינן בגמרא אפי"כ הכי כיון דליכא למימר נמי לקדשים קמכוין
הוא ליה כסתם נדרים להחמיר והדר תני כאימרא כדיריים כעלים
וכי דעני כולה אין שמן מורה על סם אסור ומשום הכי אמר רבי
יהודה צעני דלימרינא בכ"ף דלי לא לא משמע דלמר אסור נמי

כגון טמא פגול ויתר ובהני לא שייכא למ"ד פתוחה בתחלתן דלדבריה
אי אמר לכו צלמ"ד איכא למימר דלהיתר קמכוין ובהני נמי אפי"כ
דלא אמר צבו כ"ף דמיון מתקרי אפילו לר"י דהא צגנו' מוקמינן
למתני' כרבי יהודה כולה ואפי"כ הכי צעני אסור בלא כ"ף שכיון
ששמו מורה אסור בלא כ"ף נמי מתקשר לכולי עלמא אפי"כ דמיון
למימר דכי אמר טמא אחרומה קמכוין דשייך בה נמי טומאה
ועתה דחרומה נמי הו"ל לה דבר האסור וכו' מתפסם בה לא תסתך
כדאמרינן בגמרא אפי"כ הכי כיון דליכא למימר נמי לקדשים קמכוין
הוא ליה כסתם נדרים להחמיר והדר תני כאימרא כדיריים כעלים
וכי דעני כולה אין שמן מורה על סם אסור ומשום הכי אמר רבי
יהודה צעני דלימרינא בכ"ף דלי לא לא משמע דלמר אסור נמי

מיתקשר אפילו הכי כיון דליכא למימר הכי וליכא למימר הכי חולין
למומרא דקיימא לן קמ"ה נדרים להחמיר: שדור תמא פגול נותר
אסור. כן ה"ל הגרסא בנזקאחות וקשה צעני מאי איכא בין טהור
לדכי דכיון דתנא דלכי צלמ"ד מכלל דבלא למ"ד לא מיתקשר וכיון
שכן כי אמר טהור בלא למ"ד למה
יאמר והלא דכי תרגומו של טהור הוא
ומלמתי להרמב"ם ז"ל צפ"ה מהלכות
נדרים (ה' יח) שכתב טהור צלמ"ד וטמא
פגול ויתר בלא למ"ד וכן נראה לי
עיקר וחי גרסינן הכי במתני' לטהור
צלמ"ד ניתא וחי לא גרסינן ליה
נראה לי משום דתנא למ"ד דכדי לא
חש למתני' צטמא דמילתא פשיטא
היא דלכי וטהור שו' להדי דעד
ענינא הוא. ותנא צמתי' תלת דיני
תני דכל היכא שהוא מוכיר שם
שמעמעותו להיתר לריך שזוכר
במתלתו למ"ד צפתא ומתקשר דמכלל
לאו אתה שומע הן והיינו חולין כשר
דכי טהור וכל היכא שזוכר שם
שהוא מורה איסור ושייך צקדקים

כגון טמא פגול ויתר ובהני לא שייכא למ"ד פתוחה בתחלתן דלדבריה
אי אמר לכו צלמ"ד איכא למימר דלהיתר קמכוין ובהני נמי אפי"כ
דלא אמר צבו כ"ף דמיון מתקרי אפילו לר"י דהא צגנו' מוקמינן
למתני' כרבי יהודה כולה ואפי"כ הכי צעני אסור בלא כ"ף שכיון
ששמו מורה אסור בלא כ"ף נמי מתקשר לכולי עלמא אפי"כ דמיון
למימר דכי אמר טמא אחרומה קמכוין דשייך בה נמי טומאה
ועתה דחרומה נמי הו"ל לה דבר האסור וכו' מתפסם בה לא תסתך
כדאמרינן בגמרא אפי"כ הכי כיון דליכא למימר נמי לקדשים קמכוין
הוא ליה כסתם נדרים להחמיר והדר תני כאימרא כדיריים כעלים
וכי דעני כולה אין שמן מורה על סם אסור ומשום הכי אמר רבי
יהודה צעני דלימרינא בכ"ף דלי לא לא משמע דלמר אסור נמי

כגון טמא פגול ויתר ובהני לא שייכא למ"ד פתוחה בתחלתן דלדבריה
אי אמר לכו צלמ"ד איכא למימר דלהיתר קמכוין ובהני נמי אפי"כ
דלא אמר צבו כ"ף דמיון מתקרי אפילו לר"י דהא צגנו' מוקמינן
למתני' כרבי יהודה כולה ואפי"כ הכי צעני אסור בלא כ"ף שכיון
ששמו מורה אסור בלא כ"ף נמי מתקשר לכולי עלמא אפי"כ דמיון
למימר דכי אמר טמא אחרומה קמכוין דשייך בה נמי טומאה
ועתה דחרומה נמי הו"ל לה דבר האסור וכו' מתפסם בה לא תסתך
כדאמרינן בגמרא אפי"כ הכי כיון דליכא למימר נמי לקדשים קמכוין
הוא ליה כסתם נדרים להחמיר והדר תני כאימרא כדיריים כעלים
וכי דעני כולה אין שמן מורה על סם אסור ומשום הכי אמר רבי
יהודה צעני דלימרינא בכ"ף דלי לא לא משמע דלמר אסור נמי

תנא לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן: אלא ר' יהודה הוא. והוא בו פלוגתיה דר' מאיר בכל מקום: מדסיפא ר' יהודה רישא לאו ר' יהודה. ס"ד אין חילוק בין ירושלים בלא כ"ף לירושלים בכ"ף: האומר כירושלים לא אומר כלום. ודבר חומת
ירושלים לא אתו משירי הלשכה ורפי' הירושלמי לא משמע ליה כפרנותו ירושלים כיון שאינו מוכיח בירושלמי.

נא א מ"י פ"י מה"ל אסות
הלכה א ד סגנ עשין ממ
טו"ש"ב ח"ע"פ"י לא טע"י ב
ועשין כ"מ"כ צפ"ה מלמנות
מדי' ה"ל י"ע:

פניני רש"י

כל תנאי שאינו.
לכ"ל: (קדושין סא.)
בתנאי בני גד ובני
ראובן אינו תנאי.
ואפי"כ שלל תנאים תנאי
נתקיימו הדברים כגון הרי
זה יצטרק על מנת שתחמי לי
מתחילת זוז ולא פירש כלפול
ואם לא תחמי לי לא יא גט
אין כלן תנאי של מתחילת זוז
כלל ואפי"כ לא נתנה הוי
גט... (קדושין סא.)

תוספות

סבורה מאי לחילין ב"ו. האי
סבורה דקאמר קיים בפקטא
הוא דכוותיה אשכחא בב"י
(77 ג.) סבורה מאי מחיבה:
גמרא:
דאי ר"מ לית ליה מכלל לאו
אתה שומע הן. ויתרה דאמרינן
בשבועות פ"ק שבועת העדות
(77 ג.) כי לית ליה לרי"ב
במנונא אבל באיסורא לית
[וי"ל] נדרים נמי חביבי ליה
איסורא דאית ביה ממנא כיון
שאוסר ממון של חבריו עליו:
בבלא רבי יהודה הוא חזיק
שרבי יהודה אימרא כל
האומר ירושלים לא אומר
בלום עד שיאמר בכ"ף ואפי"כ
כיון דבולח ר' יהודה א"כ לא
כשר דכי וכו' טמא נותר
פוגל נמי ליכא כ"ף ואומר
דחיל הנדר ואור"י דעד כאן ר'
יהודה לא קאמר דבעי כ"ף
אלא כשפתיה בשם דבר כגון
קרבן עולה ומנחה וכן כיוצא
בהן שיהי שם דבר אבל לשון
פעולה מורה ר' יהודה דלא
בעינן כ"ף וחי לשון פעולה
מיניה טהור ומטהר טמא
ומטמא פוגל ותפול אפי"כ
דקרבן נמי ל"ל פרש לשון
מקורב מ"מ על כרחן שם דבר
הוא דקרי' הכי:
והתניא האומר כירושלים
לא אומר בלום עד שידור
בדבר הקרבן בירושלים. וי"ל
דאף ירושלים מתרומת הלשכה
ההו"ל ודבר הנדר רק אן דעת
הנדר לכן אלא דעתו להתפס
כמו שירושלים קדוש וחי' מכל
אין ישראל ולא דבר הנדר:
תרי תנאי אליבא דר'
יהודה. דאמר ירושלים בלא
כ"ף הא בכ"ף מתקשר סבידא
דדעת הנדר להתפס בקדושת
ירושלים שעשה מתרומת
הלשכות:

פ"י הרא"ש

גמ' כל תנאי שאינו כתנאי בני
גד ובני ראובן כ"ו. אפי"כ
דבלא כפילות הוה משפט
ירושלים לא אומר כלום. ודבר חומת

שם בחינם מבואר ריש תמורה (דף ד ע"א) דליכא אזהרה אלא איסור עשה, את ד' אלקיך תירא, וכן מבואר בלישנא דהרמב"ם סוף הלכות שבועות (פי"ב), דבהלכה ט' כתב השומע הזכרת שם מפי חבירו לשוא או שנשבע לפניו בשקר או דבירך ברכה שאינה צריכה שהוא עובר משום נושא שם ד' לשוא הרי זה חייב לנדותו, ואחר כך בהלכה י"א כ' לא שבועת שוא בלבד אסורה אלא אפי' להזכיר שם מהשמות המיוחדים לבטלה אסור, הרי דמברך ברכה שאינה צריכה כייל לה בפשיטות בחדא מחתא עם נשבע לשוא, ואם כן דחמיר שפיר י"ל דאפי' בלשון לעז הכי הוא, דמשמע דחד דינא אית לי' למברך ברכה שאינה צריכה עם נשבע לשוא, מדכייל להו בחדא בבא, כן נראה לענ"דק"ה.

ומה שכתב מעכ"ת נ"י ליישב בזה קושיית שער אפרים (סי' יא) דאמאי לא קאמר באיבעיא דנשים בברכת המזון דאורייתא או דרבנן (ברכות כ ע"ב) דנפקא מינה בספק אם בירך ברכת המזון, והיינו דגם אם בירך ברכת המזון דרבנן מכל מקום צריכה לברך בלשון לעז.

אין זה כלום, ואינו מספיק לקושיית שער אפרים, דהרי מכל מקום הדין דבספק דאורייתא יכול לברך בלשון הקדש, כדאמרינן (ברכות כ"א ע"א) ספק אמר אמת ויציב חוזר ואומר, דמשמע ודאי דאומר כדרכו בלשון הקודש, ובזה ליכא קושיא דהיא גופא טעמא מאי דלמה לן להכניס עצמנו בספק לא תשא, הא אפשר לקיים שניהם, לברך בלעז, דזה אינו, דבלאו הכי צריכים להבין להרמב"ם דמברך ברכה שאינה צריכה עובר מדאורייתא בלא תשא, אמאי בספק בירך ברכת המזון וספק אמר אמת ויציב חוזר ומברך דהוי ספיקא דאורייתא, הא נגד זה הוי ספק דאורייתא דלא תשא, וזהו באמת ראיית תוס' בפרק ד' דראש השנה (דף ל"ג ע"א ד"ה הא) דמברך ברכה שאינה צריכה הוי רק איסור דרבנן ולהרמב"ם יקשה.

וביותר הא בודאי אם הזכיר יציאת מצרים בלא נוסח הברכה יוצא ידי דאורייתא אם כן אמאי אמרינן

ז' שמות המפורשים בפרק שבועת העדות, ואלו היה אסור למחוק תרגום שלהם היה יותר מזה, ולא עדיף תרגום שלהם משארי כנויות דמותר למחוקן, והרמב"ם ז"ל כתב כי השמות שהם בשאר לשונות דינם ככנויים לענין שבועה עכ"ל והיינו ממש כמ"ש.

ואף דהש"ס מדמי מחיקה לשבועה כדאמרינן פרק ד' דשבועות (שבועות ל"ה ע"א) למימרא דחנן ורחום שמות ניהו וכו' צריך לומר דמכל מקום לפי מה דמשני התם דנשבע במי שהוא רחום זה בעצמו בכל הכנויים ובשם בלשון לעז דאף דהשם בלעז אינו שם בעצמו, מכל מקום הכוונה למי שקוראים אותו כן בלשון לעז.

ואחרי דברנו דנשבע לשוא בלשון לעז עובר משום לא תשא, הכי נמי לענין ברכה שאינה צריכה דעובר משום לא תשא, אם מברך בלשון לעז גם כן עובר בלא תשא, ואף דבמזכיר שם שמים לבטלה נראה מלשון הרמב"ם סוף הלכות שבועות (פי"ב הי"א) מ"ש אלא אפילו להזכיר שם מהשמות המיוחדים אסור וכו' משמע דבכנויים ליכא איסורא^ל, ולישנא דהרמב"ם שם משמות המיוחדים אינו מבין דהא לכאורה שם המיוחד לא הוי רק שם הויה ברוך הוא לחוד, ואולי הכוונה שמות המיוחדים היינו כנויים מה שהם שמותיו של הקב"ה כמ"ש הרמב"ם (רפ"ו מהל' יסודי התורה ה"א-ב) שם משמות הקדושים והטהורים שנקרא בהם הקב"ה וכו' ושבעה שמות הן וכו' ובא למעט רחום וחנון דאין נקרא בהם הקב"ה אלא שהם מדותיו שהוא רחום וחנון ולגבי שבועה הוא דחייב, דנשבע במי שהוא חנון מכל מקום לענין ברכה שאינה צריכה דנפקא לן מאזהרה דלא תשא חמיר בזה דגם שם בלשון לעז אסור דמברך למי ששמו ^לכן בלשון לעזק"ה.

ואף דלשיטת תוס' ברכה שאינה צריכה קיל יותר מהזכרת שם לבטלה דהא ס"ל לתוס' (ר"ה ל"ג ע"א ד"ה הא) דמברך ברכה שאינה צריכה הוא רק איסור דרבנן, מכל מקום להרמב"ם חמיר יותר, ואל תתמה, דהא חזינן דמברך ברכה שאינה צריכה עובר בלא תשא ואלו במזכיר

הכפורים הוי משום תענית גם כשחל בשבת. ק"ה. בחתם סופר (נדרים ב. ד"ה הנה) כתב, שכמו ששבועה בכינוי הוה שבועה ועובר משום לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, ה"ה לענין מוציא ש"ש לבטלה או ברכה לבטלה, ששניהם מאותו פסוק הם. ובשו"ת אחיעזר (ח"ג ס"ו לב) תמה עליו במה שהשוה מזכיר ש"ש לבטלה לשבועה ולברכה שאינה צריכה, ועיי"ש שהביא גם מהמנחת חנוך (מצוה ע) דפשיטא ליה דליכא בכנויין משום הזכרת שם שמים לבטלה. וע"ע בשו"ע הרב (סי' פה ס"ג), שו"ת משיבת נפש (י"ד סי' מד) ובשו"ת בנין ציון (סי' סח). ובשו"ת מעשה איש (או"ח סי' ז). ק"ה. כ"כ בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' ט), ובשו"ת אחיעזר (ח"ג ס"ו לב אות א) העיר, שכבר קדמהו רבינו בכל דבריו. ובחזו"א (או"ח סי' קלו סק"ו) כתב על דברי רבינו שהמברך בכינוי אסור משום לא תשא שאין זה מוכרע. אך בשו"ת הרשב"ץ (ח"ג סי' קנא) כתב כן שהנהגים לתרגם בלשונם כל ההגדה בליל פסח, צריכים להזהר שלא יתרגמו הברכות, שהרי הברכות נאמרות בכל לשון, ואם יתרגמו אותם הרי הם כאילו בירכו ברכה אחת פעמיים, והשניה הויה ברכה לבטלה. ק"ה. בשו"ת מנחת שלמה (תנינא ח' ב-ג סי' ז) תמה על רבינו, שאין לחלק בין הזכרת ש"ש שמות בלעז לברכה שאסור. וכן תמה הנצי"ב בהעמק שאלה (סי' נג) על רבינו ועל השאלות דסובר דבהזכרת ש"ש לבטלה עובר משום לא תשא, ומ"מ מותר בכינויין. ונתן שם טעם אחר לאיסור לומר ברכה בלעז, דכמו שאמרו (ברכות נג): דאין עונים אמן אחר ברכה של תינוקות, ומזה למדו בשו"ע (סי' רטו ס"ד) שאסור לענות אמן אחר ברכה לבטלה ואע"ג דשרי לומר אמן לבטלה, מ"מ דרך עניה על ברכה אסור, הכי נמי בברכה אע"פ שאומרה דרך שבה מכיון שאומרה לצורך ברכה ה"ו אסור דנראה כמברך לבטלה. ואפשר להוסיף על דבריו דהוא כעין אותה שאמרו (ברכות לד.) אם בא לשוח בסוף כל ברכה וברכה ובתחלת כל ברכה וברכה מלמדים אותו שלא ישחה, וכתבו התוס' הטעם שלא יבא לעקור דברי חכמים דלא יאמרו כל אחד מחמיר כמו שהוא רוצה ואין כאן תקנת חכמים וכמו שאמרו כל המוסיף גורע, וה"ה הכא אם יהיה מותר לברך ברכה לבטלה דרך שבה יבא לומר שכל עיקר ברכה לאו חיוב הוא ותעקר תקנת חכמים של חיוב ברכה.

פרק רביעי

דף ל"ט ע"א

במשנה: הסגן בימינו וכו'.

הגאון מהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל כתב לכ"ק אדמו"ר בעל האמרי אמת זצ"ל במכתב:

בסדר עבודה לר"י בן יוסי באות מ'. גורל יטילו לגדל סגן לעלותו מעשור ע"כ. והוא חידוש בעיני, דלפי הירושלמי היה הסגן משמש חמש דברים, וכן מבואר ביומא (לט.) דהסגן של כה"ג היה זה שמתקנין לו תחתיו. ואיזה גורל שייך בזה. וגם זה חידוש שיהי' התמנות ע"פ גורל, ועיין תוס' יומא י"ב מהירושלמי, דכה"ג מתמנה בפה, וצ"ע עכ"ד (חדושי מהר"ם שפירא זצ"ל ח"ב ע' ער"ה).

★★

במשנה: ואומר לה' חטאת וכו'.

בתוס' ישנים כאן הקשו: הקשה הר' אלחנן, אמאי לא קאמר חטאת לה' שיזכיר השם מאוחר כדאמרינן בפ"ק נדריים (י' ע"א) לא לימא איניש לה' קרבן אלא קרבן לה' דילמא פשע ומדכר שם שמים לבטלה, ותירץ שם: ואומר רבי, דשאני הכא דכתיב אשר עלה עליו הגורל לה' והדר ועשהו חטאת ע"כ.

והנה קושיתו צ"ב, דהיכן מצינו בגמ' נדריים שם טעם בזה שמא יפשע ומדכר ש"ש לבטלה, וברא"ש (שם) כתב דהטעם הו"א שמא ימלך ולא יסיים קרבן ע"ש ולפי"ז א"ש דלא שייך לחוש כן כאן ודו"ק.

ומאידך גיטא, אם באמת למד התוס' ישנים דהטעם בגמ' נדריים הנ"ל הוא בגלל דילמא פשע, א"כ איך שייך שנחשוש כך לגבי הכה"ג ביוהכ"פ שהי' כמלאך (עי' תוס' מנחות (ק"ט ע"א) מהירושלמי) וצ"ע.

ובזוה"ק (פר' ואתחנן ד' רס"ז ע"ב) כתב דהטעם בגמ' נדריים

הנ"ל הוא שמא ימות אחרי שיאמר תיבת לה' ונמצא

מוציא שם שמים לבטלה ע"ש. וראה בנחל קדומים לרבינו החיד"א ז"ל פר' בראשית (אות ה) שהביא דברי הזוה"ק והעיר עליו ע"ש, אך בקדושת לוי (פר' בשלח ד"ה עוד יבואר הא דאמר וכו') ובכתנות אור (פר' ויחי) עה"פ: כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך וגו' נקטו כהזוה"ק הנ"ל דזה הטעם בהא דנדרים הנ"ל ע"ש. וכן הביא בישועות יעקב (יו"ד סי' קמ"ח) בשם הירושלמי ולא ציין מקורו וצ"ע. גם בכתנות אור הנ"ל הביא כן בשם מדרש ולא ציין מקורו וצ"ע. ובבנין אריאל (פר' תרומה) הביא כן מהשל"ה (כהזוה"ק) ע"ש והוא במס' פסחים (עמוד מצה עשירה) בד"ה וידבר ה' וגו' ע"ש. גם בנחל קדומים ר"פ מטות (אות א) הביא כהנ"ל בשם השל"ה ולא הזכיר דברי הזוה"ק שהזכיר הוא עצמו בפר' בראשית וכנ"ל וצ"ע.

וגם טעם זה צ"ע עפ"י המבואר בגיטין (כ"ח.) דלזמן מועט לא חיישינן שמא ימות. ועי' במג"א או"ח (סי' תקס"ח ס"ק י"ג) ובשו"ת חכם צבי (סי' ק"ז) בזה. וע"ע בשער המלך (פ"ד דסוכה) ובשו"ת עין יצחק (יו"ד סי' כ"ד ס"ק ב) ע"ש. וע"ע בט"ז או"ח (סי' תקנ"א ס"ק י"ז) בזה. ובספר מעט צרי ערך שמא ימות (עמ' נ"ז) בזה.

★★

ובקובץ כרם שלמה (שנה כ"א קו' ו' ע' לט) נדפסה תשובת הג"ר חיים גלרנטר זצ"ל מקיטוב שהקשה, דלפי מסקנת התוס' ישנים דיש כאן פסוק מפורש לומר קודם לה' ואח"כ חטאת, א"כ מדוע אסור לומר לה' קרבן, והרי מפורש בתוה"ק וכנ"ל דשרי כה"ג. ותירץ בזה:

א) הנה רש"י (נדריים שם) פירש הטעם דלא יאמר לה' קרבן דלמא לא יגמר דבריו, ומשמע דחיישינן שמא יתחרט,

דף

דף ל"ט ע"א

על הדף

רסא

לי לשמי תרומה. ולפ"ז יש ליישב גם קושיית כת"ה, דהרי מבואר בדברי הפייטן (בסדר העבודה ליוה"כ) דהכה"ג הי' כמלאך מיכאל משרת, ולכן לא חיישינן למיתה. נואם כי יו"ט הי' עושה אחר צאתו מן הקודש, היינו משום שהי' מיעוט אשר הי' בלבם צד מינות, ולמיעוטא דמיעוטא לא חיישינן, דבלא"ה מיתה דזמן מועט לא שכיחא כנ"ל. ע"כ

★ ★

כתב במתא דירושלים על הירושלמי (פ"ד דיומא ה"א): לה' חטאת - בתוס' ישנים תמהו מהא דמס' נדרים (דף יוד) דצריך לומר קרבן לה', ולפענ"ד לק"מ, דקרבות שאני דאם ימות תיכף שאמר לה' לא אמר מידי, ואפילו אם אמר הרי זה לה' ג"כ כיון דלא גמר דבריו הו"ל כמתפיס תמימים לבדק הבית דעובר בעשה, משא"כ כיון דמניח הגורלות על השעירים והגורל הי' כתוב עליו אחד לה' כמבואר בירושלמי לקמן אחד למטה ושם למעלה, וא"כ אף אם לא יגמר דבריו אין בכך כלום.

ועוד י"ל דגבי קרבן שייך שפיר לחוש שמא ימות דהקדשות לכל מסור ואפילו לאדם חולה, משא"כ בכה"ג ביהכ"פ דאם ראו שהוא חולה לא היו ממנים אותו דעבודת היום מרובה, לית לן למיחש שמא ימות, וגם שמא יפגע לא, דכפרת כל ישראל תלוי בו כנ"ל ודו"ק.

★ ★

בגמ': במאי קמיפ"גי מר סבר ימינא בסגן עדיף משמאל"ה דכהן גדול ומר סבר כי הדדי נינהו.

הדובב מישרים (ח"ב סי' לח) נשאל בבית המדרש שיש בו שני בעלי תוקע אולם האחד הוא תלמיד חכם וירא שמים ובעל מעשים טובים אלא דאינו יכול לתקוע אלא לצד שמאל של פיו, והבעל תוקע השני אין דומה לו במעלותיו אך יהודי פשוט וכשר לתקוע ותוקע כדרך התוקעין בימין של פיו איזה מהן לבחור, מאחר שמבואר בסי' תקפ"ה שטוב לתקוע בצד ימין.

והשיב הדובב מישרים דעדיף לבחור בת"ח וירא שמים, דמעלות עצמיות מכריע נגד מעלה שהובא ברמ"א בלשון "טוב לתקוע בצד ימין אם אפשר", וכתב בדמות ראייה מהמד"א כאן דימין בסגן ושמאל בכהן גדול כי הדדי נינהו,

וע' בת"י (יומא הנ"ל) שכתבו שמא יפגע. וטעם זה יתכן באדם הרוצה לנדב או לנדר קרבן מממונו, חיישינן שמא יחוס על ממונו ויתחרט, אבל בשעיר של יוה"כ שהוא בא מממון של צבור וכבר הי' מוכן מאתמול, פשיטא דלא שייך טעם זה.

(ב) י"ל דגבי כהן לא חיישינן שמא יפגע, כדאמרינן במס' שבת (כ' ע"א) כהנים זריזין הן ולא גזרו בהו רבנן, ע"ש.

ג) י"ל עפ"י מה שכתבו קצת מפרשים, דלא יאמר לה' קרבן דשמא ימות, (וע' בס' נזיר השם (בהקדמה) שהביא כן בשם הירושלמי פ"א דנדרים, ואנכי חפשתי זה בכל התלמוד ירושלמי ויצאתי לחפש"י חנם. אמנם נהירא דכן כתוב בשל"ה הק'. ובאמת כתבו הת"י (יומא י"ג ע"א) דלמיתה דזמן מועט לכו"ע לא חיישינן משום דלא שכיחא. אך כבר כתב המשל"מ (פ"ד מהל' מלוה הי"ד) דבתקנה תקנו חז"ל אף במלתא דלא שכיחא, ובשעיר של יוה"כ לא תקנו חז"ל כן. משום דמפורש בקרא להיפך, וכמ"ש הט"ז (יר"ד סי' קי"ז) דבכה"ג לא גזרו חז"ל.

ד) י"ל דהא דכתיב (כפ' אחרי) ונתן גורל א' לה' וא' לעזאזל הוא ענין בפ"ע, ומ"ש אח"כ והקריב את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשאו חטאת, הוא ג"כ ענין בפ"ע, דהרי תנן (יומא שם) דר' ישמעאל אומר דאינו צ"ל חטאת רק לה' לבד, ואפשר דגם להת"ק אמרינן דמ"ש ועשהו חטאת הוא מצוה בפ"ע שיאמר דזה קרבן חטאת הוא, אבל אם אמר לה' לבד ומת ונתמנה כהן אחר תחתיו, א"צ לומר לה' עוד הפעם, רק יאמר חטאת לבד. ולפ"ז לא תקשה מגמ' (נדריס הנ"ל) דשם אם לא יאמר רק לה' ולא יאמר קרבן לא אמר כלום, משא"כ בשעיר אם אמר לה' לבד לא הוי לבטלה, דכבר נודע כוונתו כמו שאמר ר' ישמעאל נואפשר דר"י לא פליג על הת"ק ולא בא רק לפרש דבריו, וצ"ע בזה כי הנני כותב בלי עיון בספר].

ה) בדרך דרוש י"ל על פי מה דמבואר בילקוט (פי' תרומה) בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה, וכתבתי במק"א לפרש זה עפ"י מה שפי' רש"י (ריש פרשת תרומה) ויקחו לי, לשמי, ומשמע שיאמרו לה' תרומה. וקשה למה הזכיר את ה' מקודם. וי"ל על פי מה דמבואר בגמ' (שבת פ"ח ע"א) בשעה שהקדימו נעשה לנשמע נעשו כמלאכי השרת ולא חיישו למיתה, לכן אמר ה' ויקחו

שאינן נמחקים ועיין בכסף משנה הגרסות שהי' להר"מ ועיין בטור ובש"ע יו"ד סי' רע"ו איזה השמות ואין להאריך בזה. ומבואר בר"מ דהמוחק אות אחת משמות אלו לוקין. ופשוט ל"מ אם מוחק אות מהשם דע"ז אינו נקרא הר"ל בודאי מוחק כגון למחוק א' מאלקים ובלא א' אינו נקרא השם כלל אלא אפילו מחק אותיות מהשם ונשאר שם אחר כגון ה' מאלקים דנשאר אל וכדומה מכל מקום לוקין דעכ"פ מחק שם זה והוא עתה שם אחר וזה פשוט עיין בר"מ ובטור ובכ"מ ובכ"י.

ונראה *דע"פ א"ח רק במחק או דמקלקל השם לגמרי או דנקרא שם אחר אבל במחק קצת מן האות ועדיין האות ניכר כגון שהיה האות ארוך או רחב וקצרו ועדיין צורת האות עליו לא הוי מוחק כלל כיון דהשם נקרא יפה מאי איכפת זה לא הוי איבוד כלל. ועיין בספר משנ"ח שכתב אפילו קוץ של י' חייב ליתלות באופן שיתקלקל ה' לרש"י כדא"ל ולר"ת כדא"ל והדברים עתיקין אבל באינו מקלקל כלל בודאי אינו אסור כלל כן נראה פשוט. ועיין בש"ע בכ"י צריך לכתוב יהודא ושכת לכתוב הדל"ת יתלה הד' למעלה

וכשר דנקרא עם האות התלוי אם כן אפשר אם כתב השם הוי" ב"ה וכתב דל"ת למעלה הו"ל כמוחק כיון דנקרא עתה יהודא אך באמת ז"א ל"מ דחייב ליכא כיון דאינו עושה מעשה בגוף השם אלא אפילו איסורא ליכא דהתלוין מצטרף להכשיר ולא לפסול דאם תולה אותיות שא"צ בספר תורה אינו פוסל דלא נשתנה כלל רק אפשר דפוסל מטעם יתר אות או תיבה ולדעת הסוברים דאין יתר פוסל ע"י בשו"ת נוי"ב מה"ק חיו"ד סי' ע"ד בודאי אינו פוסל אם תלוי למעלה אות לומר שיקרא עם השורה והתיבה מתחתיו וע"י נקרא תיבה אחרת זה אין סברא כלל ול"מ זה בשום מקום ה"ה כאן לענין השם נמי כן נראה ברור דתלוי אינו רק להכשיר ולא לפסול ומכל מקום באיסור תורה ירא אני להתיר לתלות אות למעלה מהשם רק לענין מלקות נראה דאין לוקין ע"ז. וגם לענין קריאה בתורה אינו פוסל תלוי דאינו צריך ואינו מצטרף לפסול רק להכשיר כ"ו.

ונראה דאם כותב נקודות תחת השם שע"כ נשתנה הקריאה כגון שהיה כתוב שם אל ועשה פתח באל"ף בודאי איסור תורה הוא כיון דמתקלקל הקריאה ע"י הניקוד דכן קורין וא"ד לתלוי שכתבתי למעלה. מכל מקום לענין מלקות נראה דאין לוקין כיון שאינו עושה מעשה בגוף השם ועדיף מגרמא ובפרט דיש תיקון שימחק הניקוד ואף דלא מחק אין בו מלקות כיון דאינו עושה בגוף השם כלום כן נראה ברור ובאתי רק לעזור. ומבואר בש"ס ובפוסק"י דאותיו' הנטפלין להשם מלפניו מותר למוחקן כגון למ"ד מלה' וכדומה והנטפלין מאחריו אסור למחקן דכבר קדשו השם וכי' הר"מ דאין לוקין במחיקת הנטפלין ומכין אותו מכות מרדות ואינו מבואר להדיא אם הוא

על כל פנים איסור תורה או רק איסור מדרבנן ועי' באחרונים דהסכימו דאינו אסור אלא מדרבנן עי' בנו"ב מה"ק. ומבואר בר"מ דך' של אלקין וכ"מ של אלקיכם הוי נטפל ואפ"ל דוקא אם מחק אותיו' כ"מ דישאר השם אלקי כתקנו ולא מחק רק הנטפל אינו רק מדרבנן אבל אם מחק רק המ"ם ונשאר אלקיכ דזה הוי קלקול בגוף השם דאינו

נקרא כלל כי הכי' בסוף הוא כ' כפופה וצריך להיות כ' פשוטה ובכ' כפופה אינו נקרא כלל וה"ל קלקול בגוף השם אך אפשר דמ"מ נקרא ספיר השם אף דכ' כפופה בסוף התיבה עי' במגילה ובשבת בסוגיא דמנצפך כו' ועיין בס' טיב גיטין שהאריך בזה ובאתי רק לעזור.

והרהמ"ח כתב מ"ם של אלקיכם נרא' דג"כ אינו רק מדרבנן. והנה בכ"מ שנכתב השם אפילו על כלים חייבים על המחיקה כמבואר בר"ם. וכי' חק תוכות או מרוקס דאינו כ' עי' בגיטין אם חייבים על מחיקת השם בכתב הזה עי' במשנ"ח שמבי' בשם תשובת האחרונים בעל ש"י ובעל חר"י והגאון מהדא"ב שמחולקין בזה. ועיין בס' תורת גיטין בגיטין פ"ב שמסופק בזה וכבר קדמוהו

האחרונים הנ"ל ולפי שאין הספרים הנ"ל ת"י אינו רוצה להאריך בזה. ופשוט דל"ד בכתב אשורית ה"ה שם הנכתב בכל כתב חייבים על המחיקה ועיין ביו"ד בש"ן סי' קע"ט שכ' בפשיטות דשם בלשון אחר כגון גאט בל"א או בלשון אחר אין איסור מחיקה כלל עי"ש ועיין בא"ח סי' של"ד.

(שייך לעיל) עי' בתום' בפוסט דף י' ד"ה אלא כו'. נראה מדבריהם דגם שלום הוא משמות שאינם נמחקים וכל הפוסקים לא הביאו ד"ז נראה דאין דעתם כן ועיין בס' נה"כ שעמד בזה והניח בצ"ע למעשה. ולפמ"ש לעיל נראה דאם כתב השם אדני ואח"כ כתב בסוף מ"ם ונקרא אדנים ג"כ אין לוקין כיון דאינו עושה מעשה בגוף השם אף שא"י למחוק כ"ו. ונראה פשוט דאם מחק המ"ם חוזר השם לכשרותו ואף לכתחלה יכול למחוק ואף אם נאמר דע"מ לתקן אסור ג"כ כמבואר אח"ז מכל מקום ל"ש נטפל כיון דאינו שייך להשם כמבואר בט"ז סי' רע"ו והדברים ברורים ע"ש.

והנה ז"פ אם לא גמר השם כגון שרצה לכתוב אדני וכתב אד"נ בלא י' א"ח במוחק כי אין זה שם כמבואר צב כו' שד כו' נמחק כי אין זה שמו הקדוש וכן אם רצה לכתוב שם הוי' ב"ה ולא כתב ה' אחרונה בודאי י' ה"א וא"ז אינו שם כלל. ונראה אם רצה לכתוב שם י' ה' לחוד אסור לכתוב וא"ו אח"כ לחוד דמקלקל השם דמעיקרא היה שם י' ה' ועתה יה"ו אינו שם כלל. ולכאורה קשה לי דבכותב שם הוי' ב"ה דכותב י' ה' והוי' שם ואח"כ כותב ה' ובאותו רגע הוי' קלקול כי אין זה שם אלא אח"כ כשכותב ה' האחרונה נגמר השם ונהי' דזה הוי' מקלקל ע"מ לתקן מכל מקום בודאי לכתחלה אם יש תקנה

— שיח המנהג —

שום איסור אם נשאר צורתו ולכאורה זה לא כהשו"ע סי' ל"ב ס"ג והמנ"ח איירי אפי' באות ארוכה ומוריד קצת מארכה וס"ל דאין זה חצי שיעור: (ביאורים למסכת ספר תורה דוכסוסטוטו סי' י)

ונראה דעכ"פ. ויש סוברים דמוחק מקצת השם אע"פ שנשאר צורת אות אסור משום חצי שיעור באות ארוכה ומוחק חלק ממנה ונשאר שיעור אות ע' גידולי הקדש יו"ד סי' רע"ו ס"ק כא. ובמנ"ח מצוה תל"ז כתב דמותר למחוק מקצת האות ואין בזה

קעא

מנחת ראה, מצוה תלו, שלא לאבד דברים שנקרא שמו ית' עליהם חינוך

בדבריו ובס' הנ"ל מביא הרבה פוסקים ואין הספרים בידי וא"י טעם בדבר להקל בלאו בדבר שלא נמצא בפ"י בש"ס וצ"ע. ומסופק אני האך הדין אם כתב השם באיסור היינו במקום שאסור לכתוב השם אם יש בהשם איסור מחיקה דבכל הנהו דמבואר כגון על ידות הכלים וכ"מ וכ"ז אין איסור על כל פנים אבל בכתב על עור בהמה וחי' טמאה דאיסור יש בדבר דכתיב למען תהיה תורת ד' בפ"ך ודרשין מן המותר בפ"ך. ונראה דאיסור יש בדבר ולא פסול בלבד דמשמע דהתורה הקפידה דתורת ה' יהי' נכתב דוקא על המותר וכי' אם יש בזה איסור מחיקה אם נכתב על עור בהמה וחי' טמאה. ונראה דגם בכהאי גוונא יש איסור מחיקה דמבואר בש"ס

ובר"מ ה"י שם כתוב על בשרו וכו' ומבואר דאסור למחוק רק גרמא שרי ע"י בשבת ודעת הר"מ דבשר אדם עוברים בעשה ע"י בפ"י מה' מאכ"א אם כן אינו מן המותר בפ"ך ומכל מקום הוא באיסור מחיקה אם כן בעור חי' בהמה טמאה ג"כ יש איסור מחיקה. רק זה אינו ראי' רק לדעת הר"מ דסובר דבשר אדם אסור באכילה מן התורה אבל לרוב הפוסקים החולקים על הר"מ וסוברים דאינו אסור רק מדרבנן אם כן אין ראי' כיון דמותר מהתורה.

ולענין גוף הדין אם כשר בכתב על איסור דרבנן זה היא חקירה בכ"מ והוא בחיבור זה אם ע"י דרבנן נעשה ד"ת ג"כ או לאו והדברים עתיקין ואינו מובא בפוסקים ד"ז. ועור אדם אם נכתב עליו הן מן החי והן מן וכו' ע"י במל"מ סוף ה"א באריכות והוא מילתא דל"ש. אך על כל פנים לדעת הר"מ הוא ראי' שעל עור טמאים ג"כ יש איסור מחיקה השם ולדעת החולקים אין לנו ראי' ובאתי רק לעורר. ולכאור' יש להביא ראי' מהא דמבואר בירושלמי מובא בכ"מ פ"ג דסוטה ר"א בן שמוע אומר אין כותבין על עור בהמה טמאה. אר"ש מכיון דלמחיקה אולא למה לא יכתוב ר' אב"ש אומר נראין דברי ראב"ש מדברי אבא דלמא אמרה איני שותה ונמצא השם גנוז על עור בהמה טמאה ע"כ. ואי אמרת דאי נכתב על עור בהמה טמאה רשאי למחוק אם כן אדרבא נכתוב על עור טמאה דאף אם יצטרך למחוק לא עבדינן איסורא וכ"מ שיכולים לקיים שתיים לא דחינן איסור וגם אם תאמר איני שותה לא יגנו רק ימחק כיון דאין איסור מחיקה בטמאה ולא יהי' נגנו על עור טמא. אך באמת אין ראי' דכל סברתינו דרשאי למחוק היינו מטעם דנכתב באיסור כי אסור לכתוב על עור טמאה ולדברי ר"ש דמותר לכתוב מגילת סוטה על עור טמאה כיון דלמחיקה אויל וכיון דכותב בהיתר שפיר אומר ר"א דלמא לא תשתה ויהי' השם נגנוז על עור טמא דאסור למחוק ככל מחיקת השם כיון דנכתב כדינו אבל בנכתב שלא כדינו כמו דקיימא לן אין ראי' דאסור למחוק רק לדעת הר"מ יש ראי' כמו שכתבתי ולדברי החולקים וסוברים דבשר אדם מותר מן התורה אין ראי' וצ"ע ובאתי רק לעורר.

והנה לשיטות הסוברים דשם שלא לשמה אין לאו במחיקה מה שיש לחקור בחרש שוטה וקטן שכתבו השם באין עומד על גביהם או בעומד על גביו וכן נכרי בעומד על גביו או באין עומד על גביו הם דברים ארוכים ועתיקין ודעת לנבון נקל בענינים הללו ובאתי רק להזכיר. ודע דלענין מחיקה אין חילוק בין האשה שכתבה סת"מ או אנשים שפסולים לכתוב סת"מ מחמת פקושתם וכו' כל שאינו בקשירה וכו' מכל מקום נהי דהסת"מ פסולים ה"ל כשם שנכתב שלא במקומו כגון על ידות הכלים דיש לו קדושת השם לענין מחיקה ה"נ וזה פשוט.

שלא לקלקל כלל ודאי עדיף וזה פשוט ועיין בנדרים דלא יאמר לדי' חטאת כו' ה"נ אפשר חי' לא יגמור מקלקל השם י' ה' ולמה לא התקינו חכמינו וזכרונם לברכה ככותב שם הוי' ב"ה דיכתוב ה' לבסוף ויכתוב תחלה אותיות הוי' ואח"כ יכתוב ה' בראש התיבה ונגמור השם וזכה אין שום ממשול וזוה ראי' ברורה דהשם צריך להיות כסדרן

אלא אם כן א"א בענין אחר ומצותו בכך. ועיין בנו"ב מה"ק שם דמביא בפשיטות דהשם צריך להיות נכתב כסדר ובאמת ל"מ זה בשום מקום ולפמ"ש יש מכאן ראי' ברורה מל"א התקינו חכמינו וזכרונם לברכה כן ע"כ מבואר דהי' אסור לכתוב בסוף מחמת שלא כסדרן.

ועיין בס' יהושע שכתב גם כן

על ד"ז דלא נמצא בשום מקום ולפי עניות דעתי הוא ראי' ברורה. וזוה ניחא לי מאי דחז"ל מגנין בן קמצר דלא רצה ללמד על מעשה הכתב ומאי נ"מ ע"י בתוי"ט ולפי מה שכתבתי [ניחא] דהיה כותב שם הקדוש בב"א ולא היה כאן קלקול רגע אחת משא"כ כשאנו יכול לכתוב בב"א דאי אפשר בענין אחר וכן קמצר היה כותב בשלימות ע"כ מזכירין אותו לגנאי ע"י ביזמא וע"י שם בתוי"ט וכן קמצר היה כותב תיבה בת ד' אותיות בב"א ע"ש. מ"ש לעיל אם אינו עושה מעשה בגוף השם אין לוקין כגון שכותב עור את שעי"כ אינו נקרא השם או שעושה נקודות מכל מקום לא ברירא לי דמ"מ כיון דהוי קלקול אמאי לא ילקה דהוי איבוד בכהאי גוונא והכתוב אמר לא תעשון כן כו' ול"מ בגונא דא"י למחוק האות הסותר הוי ודאי איבוד אלא אף ביכול למחוק מכל מקום הוי איבוד לעת עתה ועבר על הלאו וצ"ע. ואם מחק את מהשם באופן דאין שמו עליו כגון י' מא"ד ובא חבירו ומחק עוד אות נר' דפטור כיון דכבר נתקלקל ואינו דומה למסרס אחר מסרס ומחמץ אחר מחמץ עיין במנחות דף נ"ו ובמקומות הנרשמים שם ש"ה דאיכא קראי להכי ע"ש אבל כאן מן התורה יתחייב כיון דלא מחק השם. ואיני אומר לענין איסור אפשר דיש איסור רק נראה דלענין מלקות אין לוקין מלאו זה. שוב ראיתי בש"ה"ג סביב הרי"ף בשבועות שפלפל בזה ודעתו גם כן דאינו חייב במחוק אחר מוחק ע"ש כי לא עיינתי בדבריו היטב ומראה מקום אני לך.

והנה הכותב השם צריך לכתוב לשמה ואזכרה שלא נכתב לשמה פסולה כמבואר בש"ס ואי סתמא לשמה אין כאן מקומו להאריך על כל פנים בשם שנכתב בודאי שלא לשמה דעת הרבה ראשונים ואחרונים דאין חייבי' על מחיקת שם כזה ועיין בס' יש סדר למשנה דכ' דדעת הר"מ ג"כ כן בהל' ח' ע"ש וע"ש בש"ך סי' רע"ו שכ' דשם הנכתב שלא לשמה אינו נמחק אלא לצורך תיקון היינו אפשר מדרבנן אבל לענין חיוב מלקות אין לנו. והש"ך כ' שביאר בתשובה ולא זכינו לתשובתו. ומה שמבואר דשם על ידות הכלים ועל זכוכית שהתין לוקין צ"ל שכ' על מקומות אלו לשמה לשם קדושת השם. ועי' בס' יסל"מ שמב' בשם הפר"ח דדעתו דאפילו שם הנכתב שלא לשמה הוא איסור תורה במחיקה ודחה דבריו דכל הפוסקים חולקין ובאמת א"י טעמם של הפוסקים שפטרין מהיכן יצא להם זה נהי דפסול שם כזה בסתמו מכל מקום אפשר הלאו הוא בכל ענין כמו שאיבוד שם ע"ז היא מצוה דכתיב ואבדתם וכו' ואין חילוק ה"נ כתבה התורה לא תעשון כן וכו'. וכבר כתבנו לעיל דעל ח"ק תוכות או מרוקם דפסול בסת"מ מכל מקום דעת הרבה פוסקים דעוברים על הלאו ה"נ דמ"ש אף על פי שפסול מכל מקום אפשר יש לאו ומהר"ם שכת' גבי כתבו מין ישרף דמעלה על דעתו וכו' זה גרע משלא לשמה ע"י

מנין התיבות לא מנה מלך עוזר ומושיע ומגן לפי שתיבות אלו ממשמע
הצרכה הם ולא מהתוספת וגבי מנין האותיות מנה אותן ואפשר לומר
דמנינים אלו אינם אלא סמך בעלמא ומשום הכי היכא דסליק לן
חושבנא בלא תיבות שהן ממשמע הצרכה עבדין חושבנא וזלמן והיכא
ללא סליק לן חושבנא אלא צהדיהו

עבדין לה צהדיהו: ומ"ש וזהו
זכרנו ל'חיים. היינו לומר דיש
בתוספת צרכה זו ס"ח אותיות כמנין
חיים והטעם שכווננו המנין הזה כנגד
חיים מפני שעיקר תוספת זה נתקן
על החיים שכן מתחיל זכרנו לחיים:
ומ"ש וכנגד ס"ח תיבות שיש
בקרבת ש"ש ראש השנה. כך
היא הגירסא האמיתית וכן מלאכה
בספר ישן ודלא כספרים דגרסי
אותיות דהא אותיות דקרבנות ראש
השנה טובא הוי אלא תיבות גרסינן
שכן הוא מנין תיבות שנקרבנות ראש
השנה ס"ח: ומ"ש וכנגד ס"ח
א"פ"ן שהם בעשרת הדברות.
בדברות הראשונות קאמר שיש צהן
ס"ח אלפי"ן דלילו דברות אחרונות
(ע"א) [ע"ג] טו] אלפי"ן יש צהן:
ומ"ש ומביא מש"ל דהא אמר רבי
אבא כותים ה"ל יודעין לבקש
ע"פ הפתחים וכו'. הוא [ד] צמדש
תהלים: ומ"ש מי כמודך יש בו
שמנה תיבות כנגד ויזכור כי
בשר המה. נראה שהוא סוגר דהאי
קרא שייך למי כמודך אז הרחמן וזכר
ילוריו [לחיים] צרחמים כלומר מפני שזכר כי ילוריו צער המה וצטע
הס חוטאים לפיכך מרחם עליהם:

וזהו זכרנו לחיים וכנגד ס"ח תיבות שיש בפרשת
הקרבנות של ראש השנה בפינחס (במדבר כח א-ו).
וכנגד ס"ח אלפי"ן (ד) שהם בעשרת הדברות על
שם עץ חיים היא למחזיקים בה (משלי ג יח) ואנו
מבקשים חיים בזכות התורה. **וה"ר מאיר**
מרוטנבורג [ב] היה אומר לחיים בשב"א ולא
לחיים בפת"ח (ה) כי לחיים משמע לא לחיים
כדאיתא בנדרים (יא). לחולין כמו לא חולין. ולא
היה אומר לחיים טובים אלא לחיים עד לבסוף
בהודאה שהיה אומר וכתוב לחיים טובים כי
המבקש צריך לבקש תחלה דבר מועט ואחר כך
מוסיף והולך כמו שמצינו בדוד תחלה אמר
שגיאות מי יבין (תהלים יט ג) **ואחר כך ביקש על**
הזדונות דכתיב (שם פסוק יד) **גם מזדים חשוך**
עבדך ואחר כך אל ימשלו בי אז איתם פירוש
העבירות החזקות ומביא משל לזה. אמר ר' אבא
כותיים הללו יודעים לבקש על הפתחים. תחלה
אומר תן לי מעט מים ונותנין לו. תנו לי בצל
אחד ונותנין לו. אומר בצל בלא פיתא נסיב ליבא.

כך הצדיקים יודעים לרצות בוראם שנאמר (משלי
י יב) שפתי צדיק ידעון רצון. וגם לפי חשבון
התיבות שכתבתי שיש בה אין לאמרו. מי כמודך
יש בו שמנה תיבות עד ונאמן אתה כנגד ויזכור
שמצטע מעט מים שאינן מקפידין עליהן דכאים חסס לעולם ואחר
כך על המויד שראוי להקפיד עליו כשאלת הכותי על הצל של הגיע
בתנס אלא צדמים ומקפידין עליו ואחר כך על העבירות החזקות שאס
ימשלו הם צאדם לא יועיל לו מה שנמתלו לו השגגות והזדונות כשאלת הכותי צלל צלל פיתא אין צו תועלת דנסיב ליבא וכן שאלתינו
תחלה זכרנו לחיים כי אין להקפיד על הזכירה ואחר כך וכתוב לחיים דראוי להקפיד על מעשה ומלאכת הכתיבה ואחר כך לצדוק שאלתינו
דאין תועלת לא צרכיה ולא כתיבה אס לא יהיו חיים טובים ולכן צדוק יאמר צדוק חיים טובים כן נראה לי עיקר אלא שמהרש"ל

פרישה

(ד) שהם בעשרת הדברות. פירוש בדברות הראשונות דלילו צאחרונות ע"ג אלפי"ן יש צהן: (ה) כי לחיים משמע לא וכו'. שמעתי מפרשים
דהיינו מכח דהאות אחר הפת"ח נראה להיות נדגש וכו' אינה מקבלת דגש ונפלת תחת הפת"ח להיות קמ"ץ וזה דחוק צעני דהא אמרו כן גם
צאמר לקרנן כמו לא קרנן כמו שכתב רבינו צורה דעה סימן ר"ז (קד): והסס לא שייך האי טעמא. מיהו גם קו"ף אינו מקבל דגש ועיין בדרישה:
מי כמודך יש בו שמנה תיבות עד ונאמן אתה כנגד ויזכור כי בשר המה. ופירוש דהאי קרא שייך למי כמודך מפני שזכר צלוריו כי צער

דרישה

[ב] היה אומר לחיים בשב"א וכו'. בקצת טורים נדפס בגליון והוא
מהגהות רבי אברהם פראג ז"ל ותימה כי לשון הפסוק הוא בפת"ח
בישע"י סימן ד' (א) כל הכתוב לחיים בירושלם וגם על ראייתו יש
לפקפק הרבה גם נראה לומר לחיים בפת"ח לידיעה כמו מלך חפץ
בחיים וכתבנו בספר החיים עכ"ל הגהות רבי אברהם פראג וזה לשון
מורי (כביאורו לטור) על זה ונראה דלק"מ כי מהר"ם אזיל לשיטתו דכל
היכא דאיכא למיטעי לא סמכינן אמקרא וכמו שכתב הטור בשמו גבי
ברכת המזון בסימן קפ"ז (קסה): שאמר נודך ולא אמר נודה לך
דמשמע נודה לך את פלוני ושם כתב הטור עליו זה לשונו ולא נהגו

חדושי הגהות

[ד] הוא צילקוט מהלים סימן י"ט וכן צמדש שומר טוב שס:

הגהות והערות

טו] בדפ"ר ב"י כתוב ע"א אלפי"ן וצ"ל ע"ג אלפי"ן שכן מנין אלפי"ן יש בדברות
אחרונות: [טז] תמוזה שהרי אנחנו קוראים למדי" לחיים אלה בשב"א לעולם (רי)
יעקב בכרך המגיה דפוס קניגסברג): [יז] דקדוק כזה לא נשמע מעולם והוא טעות
גמור, ומבלי כל ספק לא יצאו הדברים האלה מפני רבינו הב"ח ז"ל ואיזה תלמיד
טועה הכניסם בתוך דבריו, והקדוק האמיתי הוא שהה"א המורה על ידיעת הרבר
טור <מכון שירת דבורה> - (ה) אור"ח תצה - תרצז) / יעקב בן אשר) בעל הטורים) { עמוד 367 } (726077)

ד אין מחזירין. ואפילו ראה להחזיר אסור, בתרומת הדשן סימן ק"פ [קמ"ד] ועיין סימן ק"ז (דרכי משה אות ה). וזכרנו כתבנו בחטף קמ"ז. וזכרנו לא יאמר לחיים טובים, רק לחיים, עד וכתוב לחיים טובים כל וכו' (לבוש סעיף ה). אבל יש אומרים שגם בוכתבו אין אומרים טובים, עד בספר (מטה משה סימן תש"ו).

לחיים, הלמ"ד בשב"א ולא בפת"ח, ולא לשממע לא חיים. ודוקא בראש השנה קפדין, אבל בכל השנה אומרים השכיבנו לחיים בפת"ח תחת הלמ"ד על פי דקדוק, דכשהשב"א בזה בתחילת החיבה

באותיות שאין אהע"ב קורין בפת"ח ב"ח עמוד שם ד"ה והר"מ מטה משה סימן תש"ו, ועיין מה שכתבתי סימן ח' [ס"ק ז]. שהשלטן, בקמץ תחת ש"ן שניה. ואין לומר באהבה מקרא קדש, רק יום תרועה מקרא קדש. ודברך אמת, ואין לומר מלכנו. וכופלין לעילא בכל הקדישים שאומרים (כל זה במנהגים לרא"ט טירנא ראש השנה עמוד פו – פס ולבוש סעיף ה ח"ט וצ"ח עמוד שלא ד"ה ואומר): **ה ואינו מזכיר ראש הודש. דכשאומר יום הזכרון קאי נמי אראש חדש, דקרי זכרון:** (6)

ד היינו צדק כל צרכה מאלו, על כן אם צא לשחות שם הוא איסור. מה שאין כן כאן ששוחה אפילו בכל הצרכה, ושם אין איסור כלל (6) כמו שכתוב בסימן ק"ג [סעיף א], על כן אין איסור אפילו צמה שסיים צסוף [בשחיה], אלא שהמדקדקים מתמירים גם צוה. ונראה טעמם, מפני הנכנסים שלא ידעו שאומר הכל בשחיה. וצאצות והודאות נריכים מן הדין לזקוף תחילה קודם שיאמר ברוך אתה, כדי שיראו הכל ששוחה אחר כך כשיסיים ברוך אתה. וצו"ע פוסק שהכל ידקדקו צוה. וצ"ע [סעיף ד] הקשה שאין צריך לזקוף צסוף הצרכה כיון שאומר הכל בשחיה, והאריך בסבאל שזהו דרך כבוד וזה אין דרך כבוד. ולפי מה שכתבתי לא קשה מידי. ולעיל (6) סימן ק"ג [ס"ק ג] כתבתי לחלק בין זקיפה דזכרנו לזקיפה דמי כמון, דזכרנו צריך לזקוף קודם שיאמר איזו תיבות הסמוכות לצדך אתה, כדי שיוכל לשחות אחר כך כשיאמר ברוך אתה, אבל לזקיפה דמי כמון אין צריך לזקוף עד שיאמר ברוך אתה ה', וכן בשאר צרכות שאין שחיה בצופס, עיין שם מלתא בטעמא. כתב הטור [עמוד שטן] צסוף מהר"ם [מרוטנבורג] [משצ"ן סימן קיט] שהיה אומר לחיים צסוף ולא בפת"ח דמשמע לא חיים, כמו דליחא בנדרים [יא, א] לחולין בפת"ח הוה כמו לא חולין. והר"א מפראג [בנהגותיו לטור] תמה על זה, דהא כתיב [ישעיה ד, ג] כל הכתוב לחיים צירושלים, בפת"ח. ורש"י [בנהגות הטור] תירץ דמהר"ם אולי לטעמיה דכל היכא דאיכא למיטעי לא סמיכין אקרא, וכמו שכתב [שם סימן ש"ן] גבי צרכת המזון צענין נודה לך (6) דלעיל [בטור] סימן קפ"ו [עמוד רמ], עכ"ל. והטור בסימן קפ"ו חולק על מהר"ם מכח הכתוב, וכלן יש גם כן כתוב ולא חולק עלי. וצריך לומר דהכא שאני, דאיכא למיטעי דהוה קללה, ואל תפתח פה לשטן [בכפות יט, א], על כן יש ליזהר יותר, מה שאין כן בנודה לך דאין הטעות אלא לומר נודה לך איזה אחר. ומו"ק יש לומר, דצימני הדין חמיר טפי, וצוה מתירא למה לא זכר כן גבי והעמידנו מלכנו לחיים שאומרים צימות החול. וכן כתב מו"מ ז"ל [צ"ח עמוד שם ד"ה והר"מ]. עוד כתב הטור שאין לומר לחיים טובים עד לצסוף צהודאה, כי צריך לבקש תחלה דבר מועט כו'. משמע דצהודאה יאמר וכתוב לחיים טובים כו'. וכן כתב בלבוש [סעיף ה], דלא יוש מקפידים שלא לומר טובים משום שיהיו חמש תיבות כנגד חמשה חומשי תורה, והוה שטות. ואומרים שהשלטן בקמ"ץ תחת השי"ן, דפירוש הממשלה, ולא צחיר"ק דהוה משמע האדם השליט. והרשעה צריך לומר צחיר"ק תחת (השי"ן) [הר"י ז]. במוסף של ראש השנה ויום כיפור [פייע היה עס פייפיות] כתוב ומלומדין הם מלומדים, ואין לו ציבור לפי ענין הפסוק [שמות לג, יט] שמצינו וטנתי את אשר אחון כו', על כן יש להגיה במקום זה ומרוחמין המה מרוחמים, כלשון הפסוק [שם] ורחמתי את אשר ארחם, וכן הוא צסוף הקדמה של צית יוסף באורח חיים: **ערך להם למהריק"ש**

1. טור [עמוד שטן] צסוף אצו הר"א"ש [בכפות פ"א] סימן טו] ושכן כתב (הרמב"ם) [הרמב"ן] [דרשה לראש השנה, מהודות זכרון יעקב קפ"ו, א] צסוף הגאונים [ר"ן ראש השנה ת, ב ד"ה ומ"מ; וכן נראה מדברי הרמב"ם תפילה ג, יט וס"י ג; תרומת הדשן סימן קמ"ד, צסוף מהר"ם מרוטנבורג; הגהות מיימוניות תפילה ב אות כ]; 2. כרז חסדא (ורבא) [ורבא] עירובין דף מ' [צ"ג];

צינונים דרמ"א
3. תרומת הדשן [סימן קמ"ד];
4. טור [עמוד שטן];

הגהות והערות
[1] תוקן ע"פ פרי מגדים ומנוקף הגר"צ, וראה די אפרים;
[2] תוקן ע"פ מקור חיים;
[3] נוסף ע"פ טהרת השלמן;
[4] עיין מג"א ריש סימן תרכ"א, ובנוסף מגדים דף כג ד"ה ופתה;

הוא הוה ואינו מזכיר ראש הודש: **באותיות שאין אהע"ב קורין בפת"ח** ב"ח עמוד שם ד"ה והר"מ מטה משה סימן תש"ו, ועיין מה שכתבתי סימן ח' [ס"ק ז]. שהשלטן, בקמץ תחת ש"ן שניה. ואין לומר באהבה מקרא קדש, רק יום תרועה מקרא קדש. ודברך אמת, ואין לומר מלכנו. וכופלין לעילא בכל הקדישים שאומרים (כל זה במנהגים לרא"ט טירנא ראש השנה עמוד פו – פס ולבוש סעיף ה ח"ט וצ"ח עמוד שלא ד"ה ואומר): **ה ואינו מזכיר ראש הודש. דכשאומר יום הזכרון קאי נמי אראש חדש, דקרי זכרון:** (6)

ריש סעיף ה [זכרנו]. אומר וזכרו לחיים ולא לחיים צפתח אף על פי שכן ידעו כפי דקדוק: אינו אומר לחיים טובים כי אם צהודאה. בסוף אין מחזירין אותו. אפילו לא עקר רגליו כיון שסיים אותה צרכה:

שערי תשובה

(ד) אומר בתפלה וכו'. ואם טעה ולא הזכיר מעין יום טוב מחזירין אותו, כמו שכתוב בבית יוסף [עמוד שלא ד"ה כתב] בשם רבינו יונה [בכפות יט, א] ד"ה שאין. ואף תפלת ערבית רשות, תפלת שבת יום טוב חובה, כן כתב מור וקציעה [סוף הסימן]. ומחזיק ברכה [אות ה] כתב דליחא, אלא דבלאו הכי האידנא כל תפלת ערבית שוויה כחובה, ע"ש ובסימן רס"ח [אות ח]. וכתב עוד [מחזיק ברכה כאן אות ה] באחד שאמר תפלת ערבית כתיקנה [רק] [שחתם מקדש ישראל והזמנים, אף דראש השנה בכלל זמנים, מכל מקום לא כיון על ראש השנה, שהיה דרגל נקט ואתי, וכמו ביום טוב אם חתם מקדש השבת לא יצא [סימן תפ"ד סעיף א] אף על גב דיום טוב מיקרי שבת. ועוד, שזה לא ידע מעיקרא דראש השנה בכלל זמנים כו', ע"ש. ועיין [במחזיק ברכה סימן רס"ח] [בשלמי חגיגה] [ש, ב] שהביא בשם מאמר (ה)מרדכי [סימן רס"ח ס"ק ט] דאם יום טוב או ראש השנה בשבת ושבת בערבית ולא הזכיר של יום טוב, חוזר, ולא מצי סמין ולשמוע מן השליח ציבור ברכה, כיון שאין מזכירין בה של יום טוב. ומחזיק ברכה [שם ס"ק ט] כתב דיוצא בברכה מעין שבע. ובשלמי חגיגה דף ש"ו יפה חלק על המחזיק ברכה מדמי ליה לאכילת פירות ומזונות כו', שאין עולה יפה, אלא אינו יוצא מעין שבע, וכן נראה לענ"ד. ועיין שם בשלמי חגיגה [רי"ז, א; שו, א] דאם חל במוצאי שבת ושבת לומר ותודיענו אינו צריך לחזור, ועתיד להבדיל על הכוס. ועיין בדגול מרבה [אוצר מפרשים ס"ק א] שמה שהשמיט המחבר תיבת באהבה, הוא לשיטתו סימן [ת"פ"ז] שהיא נוסחת הרמב"ם. ולמנהגינו שאומרים בכל יום טוב, גם בראש השנה יש לומר, ודלא כאליה רבה, ע"ש. וכתב בשלמי חגיגה [שש, א] שאם שכח לומר (מלך) [מלך] על כל הארץ בשחרית יצא, ואפילו לא אמר אלקינו ואלקי אבותינו מלך על כל, רק אחר יעלה ויבא חתם ברוך אתה יי מקדש ישראל ויום הזכרון יצא. אך תפילת מוסף שהוא מלכות, אפשר שצריך לחתום מלך על כל הארץ, דומיא דזכרונות ושופרות. אך לפי מה שכתבו הר"ד אבודרהם [עמוד ערב] וכלבו [סימן סד כט, ג] שבפסוקי זכרונות ושופרות אומר סמוך לחתימה פסוק אחרון של תורה, [מה שאין כן במלכות], מפני שבמלכות אינו חותם בענין המלכות אלא קדושת היום כו', משמע מזה דמילת מלך לא הוקבע בהקפדה, שאם לא כן היה צריך לומר פסוק מלכות סמוך לחתימה, שתהיה סמוך לחתימה מעין החתימה, ע"ש. ואם חל בשבת וטעה בחתימה ולא הזכיר של שבת, דעת הכנסת הגדולה סימן תפ"ז [הגה"ט] דיצא,

לבושי שרד

השיג עלי, דהא כתב קרא [מהילים עט, יג] נודה לך לעולם לדור ודור נספר תהלתך: (1) מג"א סק"ד ועיין סימן ק"ז וכו'. צאחה אופן מומר להפלת צמורת נדבה: (2) שם סק"ה דקרי זכרון. דלמי צמדת יין וציוס שמחמסם וצמועדיסם וצראשי

השיג עלי, דהא כתב קרא [מהילים עט, יג] נודה לך לעולם לדור ודור נספר תהלתך: (1) מג"א סק"ד ועיין סימן ק"ז וכו'. צאחה אופן מומר להפלת צמורת נדבה: (2) שם סק"ה דקרי זכרון. דלמי צמדת יין וציוס שמחמסם וצמועדיסם וצראשי

וכו' באהבה, כמבואר בסדר התפלה להרמב"ם [סוף ספר אהבה]. ובוה תראה שבעל אליה רבה [סימן יד] לא דק ורצה ללמוד מדברי השו"ע שאין אומרים ותחן לנו באהבה. וזה אינו. רק כשתל בשבת אין אומרים וזכרו תרועה באהבה: (רע"ז סריב"ה) חרדפס מאתר אוצר החכמה {עמוד 32} {2726077}

(ד) אומר בתפלה וכו'. ואם טעה ולא הזכיר מעין יום טוב מחזירין אותו, כמו שכתוב בבית יוסף [עמוד שלא ד"ה כתב] בשם רבינו יונה [בכפות יט, א] ד"ה שאין. ואף תפלת ערבית רשות, תפלת שבת יום טוב חובה, כן כתב מור וקציעה [סוף הסימן]. ומחזיק ברכה [אות ה] כתב דליחא, אלא דבלאו הכי האידנא כל תפלת ערבית שוויה כחובה, ע"ש ובסימן רס"ח [אות ח]. וכתב עוד [מחזיק ברכה כאן אות ה] באחד שאמר תפלת ערבית כתיקנה [רק] [שחתם מקדש ישראל והזמנים, אף דראש השנה בכלל זמנים, מכל מקום לא כיון על ראש השנה, שהיה דרגל נקט ואתי, וכמו ביום טוב אם חתם מקדש השבת לא יצא [סימן תפ"ד סעיף א] אף על גב דיום טוב מיקרי שבת. ועוד, שזה לא ידע מעיקרא דראש השנה בכלל זמנים כו', ע"ש. ועיין [במחזיק ברכה סימן רס"ח] [בשלמי חגיגה] [ש, ב] שהביא בשם מאמר (ה)מרדכי [סימן רס"ח ס"ק ט] דאם יום טוב או ראש השנה בשבת ושבת בערבית ולא הזכיר של יום טוב, חוזר, ולא מצי סמין ולשמוע מן השליח ציבור ברכה, כיון שאין מזכירין בה של יום טוב. ומחזיק ברכה [שם ס"ק ט] כתב דיוצא בברכה מעין שבע. ובשלמי חגיגה דף ש"ו יפה חלק על המחזיק ברכה מדמי ליה לאכילת פירות ומזונות כו', שאין עולה יפה, אלא אינו יוצא מעין שבע, וכן נראה לענ"ד. ועיין שם בשלמי חגיגה [רי"ז, א; שו, א] דאם חל במוצאי שבת ושבת לומר ותודיענו אינו צריך לחזור, ועתיד להבדיל על הכוס. ועיין בדגול מרבה [אוצר מפרשים ס"ק א] שמה שהשמיט המחבר תיבת באהבה, הוא לשיטתו סימן [ת"פ"ז] שהיא נוסחת הרמב"ם. ולמנהגינו שאומרים בכל יום טוב, גם בראש השנה יש לומר, ודלא כאליה רבה, ע"ש. וכתב בשלמי חגיגה [שש, א] שאם שכח לומר (מלך) [מלך] על כל הארץ בשחרית יצא, ואפילו לא אמר אלקינו ואלקי אבותינו מלך על כל, רק אחר יעלה ויבא חתם ברוך אתה יי מקדש ישראל ויום הזכרון יצא. אך תפילת מוסף שהוא מלכות, אפשר שצריך לחתום מלך על כל הארץ, דומיא דזכרונות ושופרות. אך לפי מה שכתבו הר"ד אבודרהם [עמוד ערב] וכלבו [סימן סד כט, ג] שבפסוקי זכרונות ושופרות אומר סמוך לחתימה פסוק אחרון של תורה, [מה שאין כן במלכות], מפני שבמלכות אינו חותם בענין המלכות אלא קדושת היום כו', משמע מזה דמילת מלך לא הוקבע בהקפדה, שאם לא כן היה צריך לומר פסוק מלכות סמוך לחתימה, שתהיה סמוך לחתימה מעין החתימה, ע"ש. ואם חל בשבת וטעה בחתימה ולא הזכיר של שבת, דעת הכנסת הגדולה סימן תפ"ז [הגה"ט] דיצא,

(1) שם כמו שכתוב בסימן ק"ג. עיין שם בט"ז ס"ק צ': (2) שם סימן ק"ג: כתבתי. עיין שם בט"ז ס"ק ג': (3) שם בד"ע"א סימן קפ"ו. דמהר"ם היה אומר בצרכת המון נודך, ולא נודה לך, דמשמע נודה לך את פלוני. והטור

תקפב א [ש"ע סעיף ה] [ותחן לנו כו']. מה שלא הזכיר המחבר באהבה, היינו שאהיו לשיטתו שגם בשאר מועדים [בסימן תפ"ז סעיף א] לא הזכיר באהבה. ואולי בנוסחא של הרמב"ם שאינו מזכיר באהבה עד אחר שפירש החג יום פלוני וכו' וזמ שלחו ערוך השלם <מהודרת פריעדמאן> - ט א"י"ח (ט) תקפא - תרצ"ז / קארן, יוסף בן אפרים {עמוד 32} {2726077}

א [ש"ע סעיף ה] [ותחן לנו כו']. מה שלא הזכיר המחבר באהבה, היינו שאהיו לשיטתו שגם בשאר מועדים [בסימן תפ"ז סעיף א] לא הזכיר באהבה. ואולי בנוסחא של הרמב"ם שאינו מזכיר באהבה עד אחר שפירש החג יום פלוני וכו' וזמ שלחו ערוך השלם <מהודרת פריעדמאן> - ט א"י"ח (ט) תקפא - תרצ"ז / קארן, יוסף בן אפרים {עמוד 32} {2726077}